

OPŠTI UVOD

MARC 21 skraćeni formati (MARC 21 Concise Formats) zvanično se objavljuju onlajn jednom godišnje (obično u periodu od oktobra do decembra). U njima se crvenim slovima ističu izmene koje su nastale od poslednjeg objavljenog izdanja.

MARC 21 formati su standardi široko korišćeni za predstavljanje i razmenu normativnih, bibliografskih, klasifikacionih podataka, informacija o zajednicama, kao i podataka o fondovima. Oni čine porodicu od pet usaglašenih formata: *MARC 21 za normativne podatke*, *MARC 21 za bibliografske podatke*, *MARC 21 za klasifikacione podatke*, *MARC 21 za informacije o zajednicama* i *MARC 21 za podatke o fondovima*. Svaki od ovih formata se objavljuje zasebno kako bi se obezbedili detaljniji opisi polja, uputstva za primenu u definisanom označavanju sadržaja (sa primerima) i identifikacija konvencija koje treba koristiti radi osiguranja konzistentnosti unetih podataka. *MARC 21 skraćeni formati* obezbeđuju u jednoj publikaciji brzi referentni vodič za označitelje sadržaja definisanih u svakom MARC 21 formatu. Daju skraćeni opis svakog polja, svake karakterske pozicije za elemente podataka u poljima nepromenljive dužine i definisanih indikatora u poljima za podatke promenljive dužine. Opisi kodova potpolja i kodiranih vrednosti daju se samo onda kada su njihova imena možda nedovoljno deskriptivna. Za svako polje uključuju se primeri.

KOMPONENTE ZAPISA U FORMATU MARC 21

Karakteristike MARC formata koje su zajedničke za sve formate opisane su u ovom opštem uvodu. Informacije koje su specifične samo za određene tipove zapisa daju se u uvodu odgovarajućeg formata na koji se odnose.

MARC zapis sastoji se od tri elementa: strukture zapisa, oznaka sadržaja i sadržaja u podacima zapisa. **Struktura zapisa** jeste jedna implementacija standarda *American National Standard for Information Interchange (ANSI/NISO Z39.2)* i njegovog ISO ekvivalenta – ISO 2709. **Oznake sadržaja** – tagovi, kodovi i konvencije eksplicitno uspostavljene da identifikuju i dalje karakterišu elemente podataka unutar zapisa, kao i da podrže rad sa ovim podacima – definišu se u svakom od pomenutih formata. **Sadržaj** elemenata podataka koji čine MARC zapis definiše se obično standardima izvan ovih formata kao što su *International Standard Bibliographic Description (ISBD)*, *Anglo-American Cataloguing Rules*, 2nd edition 0028AACR 2), *Library of Congress Subject Headings (LCSH)*, *Holding Statements Summary Level (ISO 10324)*, *American National Standard for Serial Holdings Statements (ANSI/NISO Z39.44)*, *Library of Congress Classification (LCC)* ili drugim konvencijama koje koristi organizacija koja kreira zapis. Sadržaj određenih kodiranih elemenata podataka (npr. Zaglavlje, polja 007 i 008) definiše se u samim MARC formatima.

Struktura MARC zapisa sastoji se od tri glavne komponente: zaglavlje, direktorijum i promenljiva polja. Informacija koja sledi opisuje sumarno komponente MARC zapisa. Više detalja je dato je u dokumentu *MARC 21 Specifications for Record Structure, Character Sets, and Exchange Media*, koji je dostupan na Internet adresi:

<http://www.loc.gov/marc/specifications/> .

Zaglavlje

Sadrži elemente podataka koji obezbeđuju informacije za obradu zapisa. Ovi elementi podatka sadrže brojeve ili kodirane vrednosti a identifikuju se po relativnoj poziciji karaktera. Zaglavlje je nepromenljive dužine sa 24 karakterske pozicije i ono je prvo polje u svim MARC zapisima.

Direktorijum

Sastoji se od niza jedinica koje sadrže oznaku polja, dužinu i početnu lokaciju svakog promenljivog polja unutar nekog zapisa. Svaka jedinica ima dužinu od 12 karakterskih pozicija. Najpre se pojavljuju jedinice direktorijuma za kontrolna polja promenljive dužine, odvojene u sekvencije oznakom polja u rastućem numeričkom redosledu. Slede jedinice za polja promenljive dužine, uređene u rastućem redosledu prema prvom karakteru oznake polja. Memorisana sekvencija polja sa promenljivim podacima u nekom zapisu ne korespondira obavezno sa redosledom odgovarajućih jedinica direktorijuma. Duplirane oznake polja razlikuju se jedino po lokaciji odgovarajućih polja unutar zapisa. Direktorijum se završava karakterom za kraj polja (ASCII 1E hex).

Promenljiva polja

Podaci u MARC 21 zapisu organizuju se u **polja promenljive dužine**, od kojih se svako identifikuje numeričkom oznakom polja od tri karaktera koja se memoriše u jedinicu direktorijuma za to polje. Svako polje završava se karakterom za kraj polja. MARC zapis se završava završnim znakom zapisa (ASCII 1D hex). Postoje dva tipa **promenljivih polja**:

Promenljiva kontrolna polja

Polja sa oznakama polja 00X. Promenljiva kontrolna polja razlikuju se po strukturi od promenljivih polja za podatke. Ova polja ne sadrže ni pozicije za indikatore, niti kodove potpolja. Ona mogu da sadrže ili pojedinačan element podataka ili niz elemenata podataka nepromenljive dužine koji se identifikuju po relativnoj karakterskoj poziciji.

Polja za podatke promenljivih dužina

Polja sa oznakama polja 01X–8XX.

U okviru *polja za podatke promenljivih dužina*, koriste se sledeće dve vrste oznaka sadržaja:

Indikatorske pozicije

Prve dve karakterske pozicije na početku svakog polja za podatke promenljivih dužina koje sadrže vrednosti za interpretiranje ili dopunjavanje podataka nađenih u tom polju. Vrednosti indikatora se interpretiraju nezavisno, to jest, značenja oba indikatora im se pripisuju u zasebnom razmatranju. Vrednosti indikatora mogu biti mala slova alfabetskih karaktera ili numerički karakter. Blenk (ASCII 20 hex) – znak za prazninu, u ovom dokumentu predstavljen simbolom (#), koristi se na poziciji nedefinisanog indikatora. Na poziciji definisanog indikatora, blenku može biti dodeljeno neko značenje ili on može značiti *bez obezbeđene informacije (no information provided)*.

Kodovi potpolja

Dva karaktera koji prethode svakom elementu podataka unutar polja koje iziskuje poseban postupak. Iza kôda potpolja koji se sastoji od delimitera (hex 1F), u ovom dokumentu predstavljenog dolarskim znakom (\$), sledi identifikator elementa podataka. Identifikatori elemenata podataka su mala slova alfabetskih karaktera ili numerički karakteri. Kodovi potpolja definišu se nezavisno za svako polje; međutim, uporedna značenja se zadržavaju gde god je to moguće. Kodovi potpolja definišu se u cilju identifikacije. Redosled potpolja se obično određuje na osnovu standarda za sadržaj podataka, kako nalažu pravila katalogizacije.

ZAPISI SA VIŠE PISAMA

Zapis MARC 21 može da sadrži i *podatke* na više pisama. Jedno pismo može se smatrati glavnim pismom za *sadržaj podataka* zapisa čak i ako se i druga pisma koriste za taj sadržaj. (Napomena: ASCII se koristi za elemente strukture zapisa, sa većinom kodiranih podataka takođe specifikovanih unutar ASCII opsega karaktera.) Grafički modeli za podatke sa više pisama opisani su u poglavljima «Zapisi sa više pisama» koji su smešteni na kraju svakog formata.

PONOVLJIVOST POLJA I POTPOLJA

Teorijski, sva polja i potpolja mogu biti ponovljiva. Priroda podataka, međutim, često isključuje ponavljanje. Na primer, zapis može sadržati samo jedno polje 1XX; bibliografsko polje 100 može da sadrži samo jedno potpolje \$a (Lično ime), ali može da sadrži više od jednog potpolja \$c (Naslovi i druge reči pridružene imenu). Ponovljivost/neponovljivost polja i potpolja pokazuje se pomoću (R) ili (NR) u originalu, a u P i NP u ovom prevodu, koja dolaze iza svakog polja i potpolja u svakom formatu MARC 21.

KARAKTER ZA POPUNU I SRODNE VREDNOSTI

Karakter za popunu (ASCII 7C hex), predstavljen u ovom dokumentu kao uspravna crta (!), može biti korišćen u nekom zapisu kada format navodi da se koristi neki kôd, ali kreator zapisa ne pokušava da obezbedi kôd. Karakter za popunu ne sme da se koristi ni na jednoj karakterskoj poziciji zaglavlja ili oznaka polja, indikatora ili kodova potpolja. Korišćenje karaktera za popunu u zapisima koji se unose u nacionalnu bazu podataka može da zavisi od zahteva koji su navedeni za svaki element podataka na nacionalnom nivou.

Kada je definisan, kôd u (Nepoznat ili nespecificovan), koristi se da pokaže da je kreator zapisa pokušao da obezbedi neki kôd, ali nije bio u mogućnosti da odredi koji kôd bi mogao da bude odgovarajući.

Kôd n (Neprimenljiv), kada je definisan, koristi se da pokaže da karakteristika definisana pozicijom nije primenljiva na specifičan tip jedinice ili vrstu zapisa.

KONSTANTE PRIKAZA

Konstanta prikaza je termin, izraz, i/ili prazna mesta ili interpunkcijske konvencije koje sistem može generisati da vidljivu prezentaciju podataka u zapisu učini razumljivijom za korisnika. Tekst prikaza nije podržan u zapisu, ali jeste podržano ukazivanje na njega, na osnovu oznaka polja, indikatora, kodova potpolja ili kodiranih vrednosti. Sugerisane konstante prikaza i primeri prikaza obezbeđeni su u svakom formatu MARC 21. Korišćenje i prikaz ovih konstanti utvrđuje svaka organizacija ili sistem.

Odgovornost za sadržaj zapisa

U opštem slučaju, odgovornost za sadržaj podataka, označavanje sadržaja i transkripciju podataka u MARC 21 zapisu može biti utvrđena ispitivanjem polja na koje se ukazuje u odeljku **odgovorne strane** koji sledi. Sadržaj podataka određenih elemenata podataka, međutim, ograničava se kada taj element jeste element podataka koji je **dodelila neka agencija** ili je iz neke **agencije za normativnu delatnost**.

Odgovorne strane

U *nemodifikovanim* zapisima, organizacija koja se identifikuje kao izvor originalne katalogizacije u 008/39 i/ili 040 \$c (Agencija koja transkribuje) odgovorna je za sadržaj podataka zapisa. Organizacija koja se identifikuje kao Agencija koja transkribuje u polju 040 odgovorna je za označavanje sadržaja i transkripciju podataka.

U *modifikovanim* zapisima, organizacije koje se identifikuju u polju 040 \$a (Agencija za originalnu katalogizaciju) i \$d (Agencija koja modifikuje podatke) zajednički su odgovorne za sadržaj podataka zapisa. Organizacije koje su identifikovane kao agencije koje transkribuju ili modifikuju u polju 040 \$c i \$d zajednički su odgovorne za označavanje sadržaja i transkripciju podataka.

Elementi podataka koje dodeljuje agencija

Element podataka dodeljen od agencije jeste element čiji je sadržaj odredila ovlašćena agencija i agencija je odgovorna za taj element, kao na primer, polje 222 (Ključni naslov) za koji odgovornost ima neki ISSN centar. Dok ovaj podatak obično unosi ovlašćena agencija, neka druga organizacija ga može transkribovati.

Elementi podataka iz kontrolisanih popisa

Neki elementi podataka sadrže podatke iz kontrolisanih popisa koje održavaju ovlašćene agencije, kao na primer, popis *MARC Code List for Geographic Areas* (<http://www.loc.gov/marc/geoareas/>) u polju 043 (Kod geografskih oblasti) iz bibliografskog formata.

Ovi elementi pokazuju se na nivou polja ili potpolja u MARC 21 i samo vrednosti iz ovih zvaničnih popisa mogu da se koriste. Ako se javi želja za nekom izmenom ili dodatkom u nekom popisu, agencija za održavanje tog popisa mora da se konsultuje.

OZNAČITELJI ZASTARELOG SADRŽAJA

Označitelji zastarelog sadržaja nisu uključeni u ovaj dokument. Na raspolaganju je jedan veb popis u *MARC Field Lists* na adresi www.loc.gov/marc/. Označitelj zastarelog sadržaja ne koristi se u novim zapisima. On se može pojaviti u zapisima koji su bili kreirani pre onog vremena kad je sadržaj zastareo.

TIPOGRAFSKE KONVENCIJE

U ovom dokumentu se koriste sledeće tipografske konvencije:

0 – Grafički simbol 0 predstavlja cifru nula u oznakama polja, u navodima karakterskih pozicija sa nepromenljivom pozicijom i pozicijama indikatora. Ovaj karakter razlikuje se od velikog slova O koje se koristi u primerima ili tekstu.

– Grafički simbol # koristi se za blenk (hex 20) – prazno mesto u kodiranim poljima i u drugim specijalnim situacijama u kojima bi postojanje karaktera blenk moglo biti nejasno.

\$ – Grafički simbol \$ koristi se za delimiterski deo (ASCII 1F hex) u kodu potpolja. Unutar teksta, kodovi potpolja pominju se kao *potpolje \$a*, na primer.

/ – Specifične karakterske pozicije elemenata podataka nepromenljive dužine, takve kao što su u Zaglavlju, Direktorijumu i polju 008, izražavaju se korišćenjem kose crte i broja karakterske pozicije, npr. Zaglavlje/06.

1 – Grafički simbol 1 predstavlja cifru 1 (hex 31). Ovaj karakter se mora razlikovati od malog slova l(el) latiničnog alfabeta (hex 6C) i velikog slova I (eye) (hex 49) u primerima ili tekstu.

| – Grafički simbol | predstavlja karakter za popunu (hex 7C).

AKRONIMI I INICIJALIZMI

Akronimi i inicijalizmi koji se koriste u MARC 21 skraćenim formatima ovde su ukratko definisani. Detaljna objašnjenja mogu se naći u relevantnoj dokumentaciji nazvanoj *MARC 21 Specifications for Record Structure, Character Sets, and Exchange Media* (<http://www.loc.gov/marc/specifications/>) i/ili u jednoj od pet publikacija MARC 21 komunikacionih formata.

- AACR 2 – *Anglo-American Cataloguing Rules*, 2nd edition, (2002 revision); and AACR 2 based cataloging manuals
- ANSI – American National Standards Institute
- DDC – *Dewey Decimal Classification*
- ISBD – *International Standard Bibliographic Description*
- ISBN – International Standard Book Number formulated according to *Book numbering* (ANSI/NISO Z39.21)
- ISO – International Organization for Standardization
- ISRC – International Standard Recording Code
- ISSN – International Standard Serial Number formulated according to *International Standard Serial Numbering* (ANSI/NISO Z39.9)
- LCC – *Library of Congress Classification*
- LCSH – *Library of Congress Subject Headings*
- MeSH – *Medical Subject Headings*
- NISO – National Information Standards Organization
- NP – Nije ponovljivo (NR – Not repeatable)
- P – Ponovljivo (R – Repeatable)
- STRN – *Standard Technical Report Number (STRN), Format and Creation* (ANSI/NISO Z39.23)

ODRŽAVANJE DOKUMENTACIJE

MARC 21 skraćene formate priprema Služba za razvoj mreže i MARC standarda (Network Development and MARC Standards Office). Pitanja vezana za sadržaj ovog dokumenta mogu se slati na adresu Library of Congress, Network Development and MARC Standards Office, 101 Independence Ave., S.E., Washington, DC 20540-4402 (FAX +1-202-707-0115). Korespondencija se može obavljati i preko email adrese službe: ndmso@loc.gov.

Sledeći popis daje MARC 21 format za dokumente čiji su elementi podataka inkorporisani u ovo izdanje *MARC 21 skraćenih formata*:

- *MARC 21 Format for Authority Data* (1999 base text) and Update No. 1 (October 2000); Update No. 2 (October 2001); Update No. 3 (October 2002); Update No. 4 (October

- 2003); Update No. 5 (October 2004); Update No. 6 (October 2005); Update No. 7 (October 2006)
- *MARC 21 Format for Bibliographic Data* (1999 base text) and Update No. 1 (October 2000); Update No. 2 (October 2001); Update No. 3 (October 2002); Update No. 4 (October 2003); Update No. 5 (October 2004); Update No. 6 (October 2005); Update No. 7 (October 2006)
  - *MARC 21 Format for Classification Data* (2000 base text) and Update No. 1 (October 2000); Update No. 2 (October 2001); Update No. 3 (October 2002); Update No. 4 (October 2003); Update No. 5 (October 2004); Update No. 6 (October 2005); Update No. 7 (October 2006)
  - *MARC 21 Format for Community Information* (2000 base text) and Update No. 1 (October 2000); Update No. 2 (October 2001); Update No. 3 (October 2002); Update No. 4 (October 2003); Update No. 5 (October 2004); Update No. 7 (October 2006)
  - *MARC 21 Format for Holdings Data* (2000 base text) and Update No. 1 (October 2000); Update No. 2 (October 2001); Update No. 3 (October 2002); Update No. 4 (October 2003); Update No. 5 (October 2004); Update No. 6 (October 2005); Update No. 7 (October 2006)

[Povratak na početak](#)